

3a. Tom Kristensen: af Hærværk

Teksten er et uddrag af romanen Hærværk (1930). Tom Kristensen er dansk forfatter (1893-1974).

Nu kimede telefonen igen.

Ole Jastrau, som lå på divanen og læste, lagde bogen fra sig, opslået. Af mangelighedshensyn lagde han den ikke på bordet, men ned på en stabel uopskårne anmeldereksemplarer, der med deres glatte rygge rejste sig som en nybygning på gulvet. Det var forårssæsonens litteratur, som ventede på at blive kritiseret i "Dagbladet". Den lå aldrig på bordet, for dér skulle kun den sorte, blanke telefon og den mørke, ru negerfetich¹ have plads.

Så lagde han sig bagover på divanen, skar grimasser for at blødgøre sit mongoleransigt² og blive venlig, og rakte endelig med en følelse af lede ud efter telefonrøret.¹⁰

"Ole Jastrau her!" sagde han op i telefontragten. Han lå mageligt på ryggen. Inciterende at tale med en modpart, man kunne tænke sig svævende horisontalt i luften. "Hvadbehager? - Foreningen for hvad? - Åh! Om jeg ville holde foredrag? Om hvad? - Jamen, jeg har ikke noget på hjerte, ikke det bitterste, det kan jeg forsikre Dem, hr. Raben."¹⁵ Han stirrede op i det hvide, firkantede loft. Øde som hans livsanskuelse. Kun en lampeskærm med udflydende farver rørte sig svagt i gennemtrækken med en vandmands spøgelsesagtige bevægelser - som et menneskesind. Hvor var det loft stort og øde. "Livsanskuelse? Ha ha! - Hvor vil De hen? Lebensanschau-ung³!" Og han svingede begge ben overgivent i vejret.

²⁰ "Sikke far gør med benene!" skingrede en drengestemme gennem stuen, og et rundt hoved med lyse krøller viste sig over bordets kant. Ud fra det ene næsebor stod en glasklar blære. "Å, sikke far gør med benene!" Og så brast blæren af iver.

¹ *negerfetich*: særlig fascination eller interesse for mennesker med mørk hudfarve.

² *mongoleransigt*: ansigt med træk fra en person, der kommer fra det centralasiatiske folk mongoler.

³ *Lebensanschau-ung*: (tysk) livsanskuelse.

3b. Karen Blixen: af Babettes gæstebud

Teksten er et uddrag af fortællingen Babettes Gæstebud (1952). Karen Blixen er dansk forfatter (1885-1962).

Der er i Norge en lang, snæver fjord mellem høje fjelde, der hedder Berlevåg fjord. Ved fjeldenes fod ligger Berlevåg by som et barns legetøjsby af små træklodser malede i grå, gule og hvide, rosa og andre kulører.

For femogtres år siden levede i et af de små gule huse to søstre, der begge var ude over den første ungdom. Der var på denne tid i Berlevåg damer, der gik med tournure¹, og de to søstre kunne have båret den så yndefuldt som nogen af dem, for de var begge to høje, slanke og bøjelige. Men de havde livet igennem levet i lykkelig uvidenhed om modens fordringer og tyranni, ja om dens eksistens, og havde gået ærbart og stilfærdigt klædt i gråt eller sort. De var døbt Martine og Philippa efter Martin Luther² og hans ven Philip Melanchton³. Deres fader havde været provst og profet, stifter af en from og streng kirkelig retning, der var kendt og agtet, og også lidt frygtet, over hele landet. Denne retnings tilhængere forsagede verdens glæder, jorden og alt hvad dens var. Disse var dem kun gøglebilleder, og den sande virkelighed, mod hvilken de droges med dyb hjemve, var det ny Jerusalem. De tog ikke Herrens navn forfængeligt, deres tale var ja, ja og nej, nej, og de kaldte hinanden broder og søster.

Provsten havde giftet sig sent i livet og var nu for længe siden lykkeligt hjemkaldt og hjemvendt. Hans disciple blev med hvert år færre, mere tunghøre, mere hvidhårede eller kaldede. Ja, det kunne ske, at de også blev mere utålmodige og vredagtige, og at der opstod bedrøvelige stridigheder og skismer i menigheden. Men de søgte dog stadig sammen for at læse og udlægge ordet og mindes deres mester. Alle havde de kendt præstens døtre fra de blev født og betragtede dem stadig som meget små søstre, der var dem dyrebare for deres faders skyld og for deres egen. De gamle folk følte at deres mesters ånd var hos dem i det lille gule hus, herinde boede freden og fordrageligheden uforandret.

De to provstedøtre havde en fransk tjenestepige, der hed Babette. Dette forhold kan synes så særegent hos et par verdensforsagende gamle jomfruer i en lille norsk fjeldby, at det må kræve en forklaring. Folk i Berlevåg fandt forklaringen i søstrenes hjertensgodhed og dybe fromhed. Thi den gamle provsts døtre gav, uden at betænke sig og uden at gøre sig til deraf, al deres tid og så godt som hele deres beskedne renteindtægt⁴ til denne verdens fattige og ulykkelige, så at aldrig nogensinde en bekymret eller nødstedt sjæl bankede forgæves på deres dør. Og Babette var kommet til døren for fjorten år siden som en jaget flygtning, næsten vanvittig af sorg og angst.

¹ *tournure*: let pude eller stativ der spændes fast om livet for at løfte en kvindes kjole udad bagtil, der bl.a. var moderne i slutningen af 1800-tallet.

² *Martin Luther*: tysk munk (1483-1546).

³ *Philip Melanchton*: tysk teolog og forfatter (1497-1560).

⁴ *renteindtægt*: indtægt som består af renter, fx af indestående på en bankkonto eller af obligationer.

3c. Martin A. Hansen: af Løgneren

Teksten er et uddrag af romanen Løgneren (1950). Martin A. Hansen er dansk forfatter (1909-1955).

Trettende marts. Det er tåget.

Natanael, jeg har fået lyst til at fortælle dig noget. Lidt løst og fast. Eller jeg har bare brug for en at tale lidt med. Meget har jeg jo ikke at fortælle.

Det er trettende marts, Natanael. Og fredag.

5 Det er tåge udenfor. Det er tidligt på eftermiddagen, men det er så mørkt, at jeg knap kan se, hvad jeg her sidder og skriver i min stue. Nå-ja, det betyder jo heller ikke noget.

Trettende marts. Tåge.

10 Vi har haft tåge før, mens isen har ligget omkring øen. Men ikke denne milde og våde tåge, Natanael. Jeg var oppe i morges, før det lysnede, og så at tågen var sat ind over øen i løbet af natten. Træerne står ude i haven og bliver kulsorte i barken. Men jeg kan næsten ikke skimte mine graner bag i haven.

Er det da forår? Ramme alvor? Bank under bordet.

15 Er det nu forår, da vil der blive uro i hjerterne på Sandø, det er jeg bange for, Natanael.

*Her findes hjerter nok,
her findes ti for ét,
En hjertens hjerte-flok,
var hvert især lam kærligt!*

20 *Men om jeg tænker sligt¹,
var alt mit spil forsét²,
Thi hjerter ni er falsk,
når hjerter es er ærligt.
Min ven, pas hjertet bort,
25 betænk hvad tit er sket.
Der spilled mangel én
i hjerter og blev bet³.*

Ja, sådan formaner Ambrosius Stub⁴.

30 Trettende marts. Og en tåge så tyk, at man kan røre i den med en slev, skjuler helt Sandø. Nå, øen er også kun en halv mil på den lange led og en fjerdingvej⁵ på den korte. Men tågen dækker også isen, der ligger milevidt ud omkring øen. Isen har lukket os inde med os selv i fyrretyve år. I fyrretyve år.

Tja, et menneske kan måske også være sådan en ø.

Det drypper fra taget, og dråberne blinker herind. Så! Der er sandelig en flok

¹ *sligt*: henviser til noget, der netop er blevet omtalt. På nudansk ville man bruge ordet sådan.

² *forsét*: spildt.

³ *blev bet*: tabte i kortspil.

⁴ *Ambrosius Stub*: dansk digter (1705-1758).

⁵ *fjerdingvej*: længdemål, der svarer til 1,883 km.

³⁵ gråspurve, der fejrer en forlovelse ude i en af buskene, det er et godt tegn. Syv-ni-tretten!

Men det er så mørkt herinde, havde jeg nær sagt, at man ikke kan se, hvad man selv siger. Jeg sidder jo og skriver, Natanael. I et nyt kollegiehæfte. Skriver, hvad der falder én ind. Men det kan godt være, jeg i virkeligheden sidder og snakker
⁴⁰ højt for mig selv. Det er en vane man får. Jeg lægger ikke selv mærke til det, uden når jeg hører noget banke blødt mod væggen ovre ved kakkelovnen. Det er Pigro, der ligger i sin kasse og slår med halen. Hunden kikker op på mig. Jaja, så har man igen snakket højt med sig selv.

Jeg gav børnene lidt før fri fra skole i dag. Det var tågens skyld. De kunne ikke
⁴⁵ være i ro et øjeblik. Og hvordan har vi voksne det? I har fri, ud med jer! Det er forår nu!

Bank hellere under bordet.

Nåja, tøvejr er det da. Det drypper og siver og pusler udenfor. Og langt nede fra stranden kan jeg høre ungerne skrig og juble. Hør!

3d. Benjamin Krasnik: I begyndelsen var indledningen

Teksten er fra Kristeligt Dagblad, 28. februar 2018. Benjamin Krasnik er journalist.

”I begyndelsen skabte Gud himlen og jorden.”

Det er en indledning, der er til at forstå: Tid, person og sted er på plads i første sætning. Men begyndelsen på Bibelen er samtidig ganske konventionel i en tid, hvor overraskelse spiller en vigtigere rolle i en bogs begyndelse.

5 En god indledning bør nemlig både tage læseren i hånden og fange opmærksomheden for eksempel ved at overraske eller ligefrem forvirre læseren. Det er begyndelsens paradoks, fortæller litterat Niels Buch Leander, der har undersøgt indledningens historik og betydning i bogen ”The Sense of a Beginning”, der netop er udkommet på engelsk.
[...]

Men er indledningen så afgørende for oplevelsen af et helt værk? Ja, mener Niels Buch
10 Leander, der har en mastergrad i filosofi og en ph.d. i komparativ litteratur fra fremtrædende universiteter i udlandet.

I det første anslag indgår forfatteren nemlig en form for ”kontrakt” med læseren om, hvordan bogen skal læses, og begyndelsen er derfor vigtigere end slutningen, siger Niels Buch Leander.

15 Før 1900-tallet holdt romaner sig typisk til konventionen om at være meget præcis med tid, sted og person, som for eksempel: ”Der var engang en prins”, og ”Der kom en soldat marcherende hen ad landevejen”. Den konvention begyndte forfattere at bryde med, og især én amerikaner udfordrede de gængse måder.

”Det blev i den moderne litteratur normalt at være mere simpel eller gådefuld, så læse-
20 ren ikke kan orientere sig på samme måde som tidligere og overlades mere til sig selv for at finde op og ned i historien,” siger Niels Buch Leander og fortsætter:

”Mange havde allerede arbejdet med overraskelse i begyndelsen, blandt andre Virginia Woolf¹. Men Ernest Hemingway² tog skridtet fuldt ud og indledte mange af sine værker på en uortodoks måde – uden præcisering af navn eller indledende skildring af
25 en person.”

Indledningen skal ifølge litteratureksperten sige så meget som muligt og så lidt som muligt for at tage læseren med ind i teksten, hvor historien så kan udfolde sig i forhold til de forventninger, som indledningen skaber.

”En god begyndelse er primært karakteriseret ved, at man kan huske den,” påpeger
30 han.

Den beriger resten af historien og giver styrke til bogens tilstedeværelse, så man får lyst til at vende tilbage til den.

En mindeværdig indledning skaber ifølge Niels Buch Leander dog ikke i sig selv en klassiker, ligesom en klassiker ikke altid har en mindeværdig indledning. Men en god
35 bog, der har en mindeværdig indledning, har bedre chancer for at blive en klassiker, fordi der opstår en selvforstærkende symbiose mellem indledningen og selve historien, afslutter begyndelsesforskeren.

¹ Virginia Woolf: engelsk forfatter (1882-1941).

² Ernest Hemingway: amerikansk forfatter (1899-1961).